

Þriðjudaginn 3. mars 1992.

Nr. 175/1989. **Bjarni Dagur Jónsson**

(Arnmundur Backman hrl.)

gegn

Þrotabúi Nesco-framleiðslufélags hf.

(Gestur Jónsson hrl.).

Gjaldþrotaskipti. Riftun. Endurgreiðsla.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Guðrún Erlendsdóttir, Gunnar M. Guðmundsson, Haraldur Henrysson, Hrafn Bragason og Pétur Kr. Hafstein.

Áfrýjandi skaut máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 16. maí 1989 og gerir þær dómkröfur aðallega, að hann verði sýknaður af kröfum stefnda í málinu og að stefndi verði dæmdur til að greiða sér málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti, en til vara, „að krafan verði lækkuð eða felld niður af sanngirnisástæðum“.

Stefndi krefst staðfestingar hins áréttada dóms og málskostnaðar úr hendi áfrýjanda fyrir Hæstarétti.

Nokkur ný gögn hafa verið lögð fyrir Hæstarétt.

Með skirskotun til forsendna hins áfrýjanda dóms ber að staðfesta ákvæði hans um riftun þeirra greiðslna, er Nesco-framleiðslufélag hf. innti af hendi til áfrýjanda 18. nóvember 1987 og gerð er grein fyrir í dóminum.

Kemur þá til álita, hvort fella beri niður eða lækka þá fjárhæð, sem áfrýjanda er í héraðsdómi gert að endurgreiða stefnda.

Varakröfu sína, er að þessu lýtur, reisir áfrýjandi í fyrsta lagi á því, að umræddar greiðslur hafi aðallega verið endurgreiðsla á auglýsingakostnaði, er hann af eigin fé innti af hendi fyrir Nesco-framleiðslufélag hf. vegna greiðsluábyrgðar sinnar gagnvart kröfuhöfum. Nái fjárfrafa stefnda fram að ganga, sé honum þar með í reynd gert að greiða mestan hluta sömu fjárhæðar tvívegis, þar sem skuldabréf þau, sem um ræðir, hafi reynst að mestu leyti einskis virði. Hann hafi því hvorki haft hag af ráðstöfun þeirra til sín né hafi hún komið honum að notum, svo sem áskilið sé í 1.

mgr. 62. gr. gjaldþrotalaga nr. 6/1978, til þess að á endurgreiðslu-skyldu reyni.

Af hálfu stefnda er því mótmælt, að þessi málsástæða komi til álita, þar eð hún hafi ekki verið höfð uppi í héraði.

Í öðru lagi reisir áfrýjandi varakröfuna á því, að greiðsla á fjárkröfu stefnda yrði sér öldungis ofviða fjárhagslega, og meðal annars af þeirri ástæðu séu skilyrði til þess samkvæmt 65. gr. gjaldþrotalaga að fella hana niður eða að minnsta kosti lækka hana verulega.

Af hálfu stefnda er því haldið fram, að full ástæða sé til að ætla, að umrædd skuldabréf hafi haft fullt greiðslugildi, er áfrýjandi fékk þau afhent í nóvember 1987. Því til sönnunar sé, að áfrýjandi hafi neitað að afhenda bréfin, er riftunar og greiðslu var krafist 23. júní 1988, að bréfin hafi verið tekin gild sem handveð í Sparisjóði Reykjavíkur og nágreennis til tryggingar lánsviðskiptum áfrýjanda þar, að eigi sé annað vitað en útgefandi bréfanna hafi verið gjaldfær og að tveir ábyrgðarmenn á þeim hafi verið virkir í atvinnurekstri á greiðslutíma þeirra.

Áfrýjandi hefur viðurkennt, að eitthvað hafi greiðst inn á skulda-bréfin, en engar upplýsingar liggja fyrir í málinu um það, hve mikið hefur fengist greitt, hvenær greitt var eða í hvers vörslu bréfin voru þá. Skuldabréfin hafa hvorki verið lögð fram í málinu né sýnd.

Meðal nýrra gagna í málinu er bréf frá Jóni Egilssyni héraðs-dómslögmanni, dagsett 25. febrúar 1992, sem kveðst hafa haft níu umræddra skuldabréfa til innheimtu frá því í maí 1991. Áður hafi annar lögmaður um langt skeið reynt að innheimta bréfin án árangurs. Skuldarar samkvæmt bréfunum búi allir í Þýskalandi og eigi engar skráðar eignir hér á landi. Sé því óvíst um árangur innheimtu-tilrauna. Þó hafi komið tilboð frá skuldurunum um að ljúka greiðslu heildarskuldar samkvæmt bréfunum með 530.000 krónum. Samkvæmt þessu hefur ekki verið látið á það reyna, hvort knúin verði fram greiðsla skuldabréfanna með málsókn, en ákvæði í bréfunum heimilar, að mál til inneimtu þeirra verði rekið á bæjarþingi Reykjavíkur samkvæmt 17. kafla laga nr. 85/1936 um meðferð einkamála í héraði. Samkvæmt upplýsingum frá borgarfégeta-embættinu í Reykjavík hafa hvorki bú útgefanda skuldabréfanna né sjálfskuldarábyrgðarmanna á þeim verið tekin til gjaldþrota-skipta.

Af hálfu áfrýjanda hafa engin gögn verið lögð fram um efnahag hans og greiðslugetu, svo sem skattframtöl, en látið sitja við fullyrðingar hans þar um í aðilaskýrslu á bæjarþingi Reykjavíkur og yfirlýsingar lögmanns hans í munnlegum flutningi málsins fyrir Hæstarétti.

Gegn mótmælum stefnda er ósönnuð framangreind fullyrðing af hálfu áfrýjanda um verðmæti umræddra skuldabréfa, er hann tók við þeim í nóvember 1987. Hann neytti ekki færís, er tilefni gafst til á miðju ári 1988 að skila bréfunum og leysa sig þar með undan greiðsluábyrgð vegna þeirra, sbr. 64. gr. gjaldþrotalaga, en hefur nú haldið umráðum bréfanna hátt á fjórða ár. Eigi hefur verið sýnt fram á, að tilraunir hafi verið gerðar til innheimtu skuldabréfanna fyrr en í maí 1991, er liðið var hátt á þriðja ár frá fyrsta gjalddaga þeirra. Innheimtutilraunir utan réttar hafa verið látnar nægja.

Eins og atvikum er háttað samkvæmt framansögðu, verður ekki talið, að skilyrði séu til þess samkvæmt 65. gr. gjaldþrotalaga, að reynt geti á varakröfu áfrýjanda.

Samkvæmt því ber að staðfesta niðurstöðu hins áfrýjaða dóms um annað en málskostnað. Eftir atvikum þykir rétt, að áfrýjandi greiði stefnda 300.000 krónur í málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti. Er þá ekki tekið tillit til virðisaukaskatts.

D ó m s o r ð:

Hinn áfrýjaði dómur á að vera óraskaður um annað en málskostnað.

Áfrýjandi, Bjarni Dagur Jónsson, greiði stefnda, þrotabúi Nesco-framleiðslufélags hf., 300.000 krónur í málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 3. mars 1989.

I.

Mál þetta, sem dómtekið var 30. janúar sl., er höfðað fyrir bæjarþingi Reykjavíkur af þrotabúi Nesco-framleiðslufélags hf/f, kt. 480481-0469, gegn Bjarna Degi Jónssyni, kt. 290550-2629, með starfsstöð að Síðumúla 23, Reykjavík, sem eiganda auglýsingastofu Bjarna Dags Jónssonar, kt. 511185-0179, Síðumúla 23, Reykjavík, með stefnu, birtri 6. september 1988.

Dómkröfur stefnanda eru þessar:

1. Að rift verði með dómi greiðslu á skuld Nesco-framleiðslufélags h/f við stefnda, að fjárhæð 2.268.737 kr., sem fram fór 18. 11. '87 með afhendingu á tíu skuldabréfum, hverju að fjárhæð 226.679,20 kr., út gefnum af Elínu Bieltvedt 16. 11. '87, með sjálfskuldarábyrgð Óla Antons Bieltvedts, nnr. 6821-9140, og Birgis Þórs Bieltvedts, nnr. 1113-8683, og peningum, 1.945 kr.

2. Að stefndi verði dæmdur til þess að greiða stefnanda 2.268.737 kr. með 45,6% dráttarvöxtum á ári frá 18. 11. '87 til 1. 12. '87, með 49,2% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. 1. '88, með 51,6% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. 3. '87, með 45,6% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. 5. '88, með 44,4% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. 7. '88, með 52,8% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til stefnubirtingardags, en með dráttarvöxtum skv. 10. gr. laga nr. 25/1987 frá þeim degi til greiðsludags. Áföllnum vöxtum sé heimilt að bæta við höfuðstól skv. 12. gr. laga nr. 25/1987, fyrst 18. 11. '88.

3. Að stefndi verði dæmdur til þess að greiða stefnanda málskostnað skv. gjaldskrá LMFÍ að viðbættu söluskattsálagi og að málskostnaðarfjárhæðin beri dráttarvexti skv. 3. kafla laga nr. 25/1987 frá 15. degi eftir dómsuppsögu til greiðsludags.

Dómkröfur stefnda eru þessar:

Aðallega, að stefndi verði sýknaður af kröfum stefnanda og stefnandi dæmdur til að greiða stefnda málskostnað skv. gjaldskrá LMFÍ.

Til vara, að kröfur stefnanda verði felldar niður eða lækkaðar með heimild í 65. gr. 1. nr. 6/1978 og málskostnaður felldur niður.

Sáttaumleitanir fyrir dómi hafa ekki borið árangur.

II.

Stefnandi lýsir málsástæðum og atvikum svo, að með úrskurði, upp kveðnum 6. janúar 1988 í skiptarétti Reykjavíkur, hafi bú Nesco-framleiðslufélags h/f, nnr. 6612-0376, verið tekið til gjaldþrotaskipta. Innköllun til kröfuhafa hafi verið birt í Lögbirtingablaði 29. janúar 1988, og kröfulýsingarfresti hafi lokið 29. apríl 1988. Á þeim fundi hafi Gestur Jónsson hrl. verið kosinn skiptastjóri þrotabúsins. Á fundinum hafi verið samþykkt heimild til skiptastjórans til að höfða mál til riftunar á greiðslum skulda Nesco-framleiðslufélags h/f, teldi hann grundvöll riftunar skv. 8. kafla gjaldþrotalaga vera fyrir hendi.

Stefndi hafi annast gerð auglýsinga fyrir hið gjaldþrota félag og séð um birtingu þeirra í fjölmiðlum. Hafi safnast upp skuld Nesco-framleiðslufélags hjá stefnda. Stefndi hafi fengið skuldina greidda 18. 11. '87 með

1.945 kr. í peningum og 10 skuldabréfum, hverju að fjárhæð 226.679,20 kr., sem gefin hafi verið út af Elínu Bieltvedt 16. 11. '87 með sjálfskuldar-ábyrgð Óla A. Bieltvedts, nnr. 6821-9140, og Birgis Þórs Bieltvedts, nnr. 1113-8683.

Í samkomulagi um uppgjör skuldarinnar, sem undirritað sé af Helga Sigurðssyni lögmanni f. h. stefnda og Óla A. Bieltvedts f. h. hins gjaldþrota félags, komi fram, að stefndi hafi skuldbundið sig til þess að aflétta auglýsingabanni af Nesco-Laugavegi h/f, en nefndur Óli sé einnig stjórnarformaður þess félags.

Stefnda hafi verið á þeim tíma, sem hann knúði fram greiðslu á skuldbinni, fullkunnugt um ógjaldfærni hins gjaldþrota félags og hafi notfært sér markaðsstöðu sína gagnvart Nesco-Laugavegi h/f til þess að knýja fram uppgjör umfram aðra lánardrottna.

Með bréfi, dags. 23. júní 1988, hafi greiðslu skuldarinnar verið rift og krafði um endurgreiðslu. Þeirri áskorun hafi ekki verið sinnt.

Það sé mat skiptastjóra, að greiðsla skuldarinnar hafi farið fram með óvenjulegum greiðslueyri og að greiðslan hafi verið á ótilhlýðilegan hátt stefnda til hagsbóta á kostnað annarra kröfuhafa. Um þetta hafi stefnda verið ljóst eða mátt vera ljóst, enda beri þær þvinganir, sem hann hafi beitt við að ná fram greiðslunni, þess skýr merki.

Fjárhæð stefnukröfu nemi sömu fjárhæð og greidd hafi verið 18. 11. '87.

Umboð skiptastjóra til málshöfðunar sé reist á 1. tl. 91. gr. 1. 6/1978, sbr. 112. gr. s. 1., og á skiptafundi í þrotabúinu 29. 4. '88 hafi jafnframt verið samþykkt heimild til skiptastjóra til málshöfðunarinnar.

Krafan um riftun á greiðslu skuldarinnar sé reist á 1. mgr. 54. gr. og 61. gr. 1. 6/1978, sbr. 62. og 63. gr. s. 1.

Málkostnaðarkrafan styðjist við 177. gr. 1. 85/1936 og 21. gr. 1. 54/1988.

Stefndi lýsir málsatvikum og lagarökum svo, að á árinu 1986 hafi stefndi starfað fyrir Nesco-framleiðslufélag h/f við gerð auglýsinga. Hluti þessarar auglýsingavinnu hafi verið greiddur með víxlum, en eftir hafi staðið tveir reikningar ógreiddir. Víxlana hafi stefndi notað til greiðslu á skuldbindingum sínum, en hafi síðan orðið að leysa þá til sín aftur. Hóf hann þá þegar innheimtu á þessum skuldum á hendur stefnanda og Óla Antoni Bieltvedt stjórnarformanni, sem hafi verið persónulega ábyrgur fyrir víxilskuldbindingu stefnanda. Hinn 9. október 1987 hafi síðan verið gert fjárnám í eignum Óla Antons Bieltvedts fyrir víxilskuldbinni, og fyrir hafi legið fjárnámsbeiðni á stefnanda fyrir reikningunum, sem ógreiddir hafi verið. Í október 1987 hafi verið farið fram á það við stefnda að fá að greiða skuld þessa með skuldabréfum, sem stefndi samþykkti, svo framarlega sem bréfin væru trygg. Hafi skuldabréf þessi verið gagnert útbúin til þess að

greiða skuld þessa við stefnda, en hafi ekki komið Nesco-framleiðslufélagi h/f við að öðru leyti en því að vera gefin út á nafn þess og notuð til greiðslu á skuld félagsins við stefnda. Hér hafi því ekki verið um að ræða fjármuni, sem stefnandi átti né kæmi til með að eignast, þar sem bréfin hafi verið útbúin sérstaklega til greiðslu þessarar skuldar, en engin viðskipti á bak við þau milli Elínar Bieltvedts, útgefanda bréfanna, og Nesco-framleiðslufélags. Með greiðslu þessari hafi þrotabúið því ekki tapað peningum eða fjármunum, heldur hafi það auðgast af þessum sökum um hina umstefndu fjárhæð, þar sem skuld stefnanda við stefnda hafi ekki verið lýst af þessum sökum.

Þar sem hér sé ekki um greiðslu að ræða, sem hafi orðið búinu eða öðrum kröfuhöfum til tjóns við gjaldþrotaskiptin, telji stefndi, að riftunarreglur l. nr. 6/1978 komi ekki til álita og eigi ekki við í þessu máli. Aðalforsenda riftunarreglna l. nr. 6/1978 sé að koma í veg fyrir, að búið sjálft ívilni einum kröfuhafa umfram aðra, svo að búið sjálft eða aðrir kröfuhafar biði tjón af. Hér sé ekki um það að ræða, heldur greiðslu úr hendi þriðja manns, sem búið hafi ekki átt sjálft, heldur hafi gagngert verið búin til í þessum tilgangi og þess vegna verið bæði búinu sjálfu og kröfuhöfum þess í hag.

Þá sé því sérstaklega mótmælt, að stefndi hafi beitt óeðlilegum þvingunum með auglýsingabanni. Hið rétta sé, að þeir aðilar, sem annist auglýsingagerð, fylgist innbyrðis með skilum einstakra auglýsenda og safni upp vanskilum. Hér hafi því ekki verið um neitt bann að ræða, heldur hafi aðrir ekki tekið við stefnanda í viðskipti, meðan svo hafi verið ástatt. Hér hafi því verið um eðlilega tryggingarráðstöfun annarra auglýsingagerðarmanna að ræða.

Til vara sé krafist lækkunar eða niðurfellingar á grundvelli 65. gr. l. nr. 6/1978, þar sem stefndi, sem var skuldum vafinn, hafi varið þessum fjármunum til fullnustu þeirra skuldbindinga sinna til þriðja manns. Það sé því mjög miklum erfiðleikum bundið að skila þessum verðmætum aftur og geti jafnvel leitt til þess, að stefndi yrði ógjaldfær.

Stefndi, Bjarni Dagur Jónsson, hefur gefið aðilaskýrslu í máli þessu.

III.

Kröfu sína um riftun reisir stefnandi umfram allt á 1. mgr. 54. gr. gjaldþrotalaga nr. 6/1978. Samkvæmt því ákvæði er það nægjanlegt til riftunar á greiðslu skuldar, sem farið hefur fram á síðustu sex mánuðum fyrir frest dag, ef greitt var með óvenjulegum greiðslueyri.

Skuld sú, sem hér um ræðir, var gerð upp við stefnda með þeim hætti, að Nesco-framleiðslufélag h/f framseldi stefnda tíu skuldabréf, hvert að fjárhæð 226.679,20 kr., út gefin af Elínu Bieltvedt 16. nóvember 1987 með

sjálfskuldarábyrgð Óla Antons Bieltvedts og Birgis Þórs Bieltvedts, en einnig var greitt með peningum, 1.945 kr., sbr. uppgjör, dags. 18. nóvember 1987. Fyrir liggur, að útgáfa greindra skuldabréfa var vegna kaupa greindrar Elínar á hlutabréfum í eigu Nesco-framleiðslufélags h/f, sbr. framlagt reikningsuppgjör þar um, dags. 16. nóvember 1987.

Nesco-framleiðslufélag h/f var úrskurðað gjaldþrota 6. janúar 1988. Ljóst er því, að umgetin greiðsla fór fram innan þeirra tímamarka, sem í 1. mgr. 54. gr. laga nr. 6/1978 greinir, og einnig verður talið, að því er til skuldabréfanna tekur, að greitt hafi verið með óvenjulegum greiðslueyri í skilningi lagaákvæðisins.

Að því er til peningagreiðslunnar tekur, ber og að líta til þess, að stefndi mátti vita um ógjaldfærni félagsins vegna undangenginna innheimtu-aðgerða sinna, og verður því einnig talið, að skilyrðum laga til riftunar þeirrar greiðslu sé fullnægt, sbr. 61. gr. laga nr. 6/1978.

Samkvæmt framansögðu ber að fallast á riftunarkröfu stefnanda í máli þessu.

Engin efni þykja vera til, svo sem atvikum er háttað í máli þessu, að taka til greina varakröfu stefnda um lækkun eða niðurfellingu á kröfum stefnanda á grundvelli 65. gr. laga nr. 6/1978.

Samkvæmt framansögðu og með vísan til 63. gr. laga nr. 6/1978 ber að taka til greina fjárkröfu stefnanda í málinu og með þeim vöxtum, sem krafist er og nánar greinir í dómsorði.

Eftir þessum málalokum ber að dæma stefnda til að greiða stefnanda málskostnað, sem telst hæfilega ákveðinn 320.000 kr., að meðtöldum sölu-skatti. Málskostnaðarfjárhæðin án söluskatts skal bera dráttarvexti skv. III. kafla laga nr. 25/1987 frá 15. degi eftir uppkvaðningu dóms þessa til greiðsludags.

Greinargerð stefnanda samrýmist ekki fyrirmælum 1. mgr. 105. gr. laga nr. 85/1936, eins og því ákvæði var breytt með 12. gr. laga nr. 54/1988, og er það aðfinnsluvert.

Lögmaður stefnanda var Gestur Jónsson hrl., og lögmaður stefnda var Guðný Höskuldsdóttir hrl.

Eggert Óskarsson borgardómari kvað upp dóm þennan.

Dómsuppsaga hefur dregist vegna embættisanna dómarans.

D ó m s o r ð:

Greiðslu á skuld Nesco-framleiðslufélags h/f við stefnda, að fjárhæð 2.268.737 kr., sem fram fór 18. 11. '87 með afhendingu á tíu skuldabréfum, hverju að fjárhæð 226.679,20 kr., út gefnum af Elínu Bieltvedt 16. 11. '87, með sjálfskuldarábyrgð Óla Antons Bieltvedts,

nnr. 6821-9140, og Birgis Þórs Bieltvedts, nnr. 1113-8683, og peningum, 1.945 kr., er rift.

Stefndi, Bjarni Dagur Jónsson, greiði stefnanda, þrotabúi Nesco-framleiðslufélags h/f, 2.268.737 kr. með 45,6% dráttarvöxtum á ári frá 18. 11. '87 til 1. 12. '87, með 49,2% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. 1. '88, með 51,6% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. 3. '88, með 45,6% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. 5. '88, með 44,4% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. 7. '88, með 52,8% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til stefnubirtingardags, en með dráttarvöxtum skv. 10. gr. laga nr. 25/1987 frá þeim degi til greiðsludags.

Áfallnir vextir leggist við höfuðstól skv. 12. gr. laga nr. 25/1987, í fyrsta skipti 18. 11. '88.

Stefndi greiði stefnanda 320.000 kr. í málskostnað að meðtöldum söluskatti. Málskostnaðarfjárhæðin án söluskatts skal bera dráttarvexti skv. III. kafla laga nr. 25/1987 frá 15. degi eftir uppkvaðningu dóms þessa til greiðsludags.

Dómi þessum ber að fullnægja að viðlagðri aðför að lögum.
